УДК 539.3

Гоцуляк Є.А., д-р техн. наук,
Дехтярюк Є.С., д-р техн. наук,
Лук'янченко О.О., канд. техн. наук.
Борисенко В.Г., канд. техн. наук.

МЕТОДИКА РЕДУКУВАННЯ РІВНЯНЬ В ЗАДАЧАХ ПАРАМЕТРИЧНИХ КОЛИВАНЬ КОНСТРУКЦІЙ

Розглядаються питання, які пов'язані з побудовою розрахункових моделей для чисельного визначення границь областей стійкості динамічних станів пружних систем, що обумовлені зовнішнім впливом. При цьому вважається, що співвідношення між частотами збудження та найменшими власними частотами в незбудженому русі таке, що при знаходженні незбудженого напружено-деформівного стану можливо застосовувати квазістатичне наближення та знехтувати переміщеннями в цьому стані. Рівняння динамічної стійкості пружної системи можна отримати з рівняння рівноваги для статичної задачі стійкості додаванням даламберових сил інерції, дисипативних сил, при цьому враховуються деякі складові незбудженого напружено-деформівного стану системи, які можуть залежати від часу.

Таким чином, рівняння динамічної стійкості записується у вигляді

$$\tilde{\mathrm{M}}\ddot{\overline{\upsilon}}(t)+\tilde{\mathrm{C}}\dot{\overline{\upsilon}}(t)+\tilde{\mathrm{K}}\overline{\upsilon}(t)+\alpha\tilde{\mathrm{K}}_{G_1}\overline{\upsilon}(t)+\beta f(t)\tilde{\mathrm{K}}_{G_2}\overline{\upsilon}(t)=0\,, \qquad (1)$$

де $\tilde{\mathrm{M}}$ та $\tilde{\mathrm{K}}$ - інерційний та пружний оператори, $\tilde{\mathrm{K}}_{G_1}$ та $\tilde{\mathrm{K}}_{G_2}$ - складові оператора параметричних сил в рівнянні квазістатичної рівноваги, $\tilde{\mathrm{C}}$ - оператор, що враховує дисипативні сили. Область визначення розв'язків $\upsilon(\overline{x},t)$ рівняння (1) збігається з областю визначення оператора $\tilde{\mathrm{K}}$. Оператори $\tilde{\mathrm{M}}$, $\tilde{\mathrm{K}}$, $\tilde{\mathrm{K}}_{G_1}$ та $\tilde{\mathrm{K}}_{G_2}$ - позитивно визначенні. Рівняння (1) записано для випадку, коли параметричні сили задані з точністю до двох множників, один з яких α характеризує сталу складову зовнішнього впливу, а другий β - складову, що змінюється по часу за законом $f(t)$.

Рівняння (1) представляють собою систему диференціальних рівнянь в частинних похідних, які доповненні відповідними граничними умовами. Незбудженому стану відповідає тривіальний розв'язок рівняння (1). Проблема динамічної стійкості для рівняння (1) формулюється як задача про визначення області значень коефіцієнтів α та β і параметрів, що характеризують функцію $f(t)$, при яких тривіальний розв'язок рівняння є нестійким.

При проведенні прикладних розрахунків виконується перехід від операторного рівняння (1) до дискретної динамічної моделі. Для цього частіше застосовується метод скінчених елементів або метод скінчених різниць. Дискретна динамічна модель записується у вигляді звичайних диференціальних рівнянь

$$M\ddot{\bar{u}}(t)+C\dot{\bar{u}}(t)+K\bar{u}(t)+\alpha K_{G_1}\bar{u}(t)+\beta f(t)K_{G_2}\bar{u}(t)=0 \quad , \tag{2}$$

де $\bar{u}(t)=(u_1(t),u_2(t),...,u_n(t))^T$ - вектор вузлових переміщень, M, K, K_{G_1} та K_{G_2} - позитивно визначені матриці мас, жорсткості та геометричної жорсткості відповідно, C - матриця демпфірування.

Рівняння (2) формулює задачу динамічної стійкості для систем з кінцевим числом степенів свободи. Це класична задача і в теперішній час існує багато підходів для її розв'язання, коли $f(t)$ є детерміністичною періодичною функцією [1, 2, 3], а коли $f(t)$ є стаціонарний випадковий процес [2, 4, 5]. Однак при розгляданні реальних об'єктів для адекватного описання його пружних властивостей необхідно будувати дискретні моделі (2) великого розміру. Пряме застосування таких моделей пов'язано з великими обчислювальними труднощами. Необхідно виконати редукцію вихідної дискретної моделі, при цьому суттєво враховуються характеристики параметричного впливу.

Для побудови редукованих моделей можна застосувати метод узагальнених координат. Нехай $\bar{v}_1,\bar{v}_2,...,\bar{v}_m$ достатньо представлена система лінійно-незалежних векторів у просторі E_n. Нетривіальний розв'язок системи (2) можна апроксимувати виразом

$$\bar{u}(t)=V\bar{y}(t), \tag{3}$$

де матриця V розмірністю $n\times m$ визначається системою базисних векторів $\{\bar{v}_i\}_{i=1}^m$:

$$V=(\bar{v}_1,\bar{v}_2,...,\bar{v}_m)\,, \tag{4}$$

$\bar{y}(t)=(y_1(t),y_2(t),...,y_m(t))^T$ - m-мірний вектор узагальнених координат. Виходячи з (2) та (3) відносно компонент вектора $\bar{y}(t)$ записується система m звичайних диференціальних рівнянь

$$
\begin{aligned}
&V^T M V \ddot{\bar{y}}(t) + V^T C V \dot{\bar{y}}(t) + V^T K V \bar{y}(t) + \\
&+ \alpha V^T K_{G_1} V \bar{y}(t) + \beta f(t) V^T K_{G_2} V \bar{y}(t) = 0.
\end{aligned} \tag{5}
$$

Система (5) записується у вигляді

$$
M^* \ddot{\bar{y}}(t) + C^* \dot{\bar{y}}(t) + K^* \bar{y}(t) + \alpha K^*_{G_1} \bar{y}(t) + \beta f(t) K^*_{G_2} \bar{y}(t) = 0 , \tag{6}
$$

де редуковані матриці мас M^*, демпфірування C^*, жорсткості K^*, геометричної жорсткості $K^*_{G_1}$ та $K^*_{G_2}$ розмірністю $m \times m$ представляються відповідно виразами:

$$M^* = V^T M V , \tag{7}$$

$$C^* = V^T C V , \tag{8}$$

$$K^* = V^T K V , \tag{9}$$

$$K^*_{G_1} = V^T K_{G_1} V , \tag{10}$$

$$K^*_{G_2} = V^T K_{G_2} V . \tag{11}$$

При побудові редукованих моделей m береться значно менше за n $(m << n)$, так що і для складних об'єктів дослідження динамічної стійкості може бути виконано. Однак, завжди залишається принциповим питання про адекватність моделі (6). Це питання вирішується з одного боку дослідженням внутрішньої збіжності результатів при збільшенні m, а з другого боку, застосуванням при редукції для порівняння інших базисних векторів.

В даній роботі розглядаються питання формування редукованих моделей виду (6) за допомогою сучасних обчислювальних комплексів. При цьому головні обчислювальні проблеми пов'язані з визначенням редукованих матриць (7)-(11). Для цього треба вміти обчислювальними процедурами відповідного обчислювального комплексу формувати матриці $MV, CV, KV, K_{G_1}V, K_{G_2}V$, $j-$ті стовпці яких представляють собою відповідно вектори $M\bar{v}_j, C\bar{v}_j, K\bar{v}_j, K_{G_1}\bar{v}_j, K_{G_2}\bar{v}_j$, де $(j = 1,2,...,m)$. Однак в стандартних обчислювальних комплексах обчислювальних процедур для визначення всіх цих векторів, як правило, нема. Є процедура для визначення реакції системи на задане поле переміщень $\bar{v}$, тобто для обчислення вектора $K\bar{v}$, де K - матриця жорсткості задачі, яка розглядається. Застосовуючи цю процедуру можна визначити вектори $M\bar{v}, K_{G_1}\bar{v}, K_{G_2}\bar{v}$, а при деяких умовах структуру матриці C та вектора

$C\bar{v}$. Для цього крім вказаної вище процедури використовуються процедури аналізу вільних коливань та процедури розв'язання задачі стійкості.

Спочатку представляється алгоритм обчислення для будь-якого поля переміщень $\bar{v}$ вектора $M\bar{v}$.

Для розглядуваної системи формулюється задача про визначення частот та форм власних коливань

$$(K-\omega^2 M)\bar{\varphi} = 0. \tag{12}$$

Нехай ω_k $(k=1,2,...,m_1)$ - вектор частот власних коливань дискретної моделі, $\bar{\varphi}_k = (\varphi_{1k}, \varphi_{2k}, ..., \varphi_{nk})^T (k=1,2,...,m_1)$ - система власних форм коливань. Система векторів $\{\bar{\varphi}_k\}$ $(k=1,2,...,m_1)$ ортогональна, тобто

$$\begin{aligned} \bar{\varphi}_j^T M\bar{\varphi}_i &= 0, \\ \bar{\varphi}_j^T K\bar{\varphi}_i &= 0. \end{aligned} \qquad (i \neq j)$$

За допомогою підмножини власних форм коливань $\{\bar{\varphi}_i\}_{i=1}^{m_1}$ можливо наближено представити поле переміщень $\bar{v}$ у вигляді

$$\bar{v} \cong \sum_{i=1}^{m_1} a_i \bar{\varphi}_i. \tag{13}$$

В силу ортогональності векторів $\{\bar{\varphi}_i\}_{i=1}^{m_1}$

$$a_i = \frac{\bar{\varphi}_i^T K\bar{v}}{\bar{\varphi}_i^T K\bar{\varphi}_i}. \tag{14}$$

Внаслідок (12)

$$M\bar{\varphi}_i = \frac{1}{\omega_i^2} K\bar{\varphi}_i. \tag{15}$$

Тоді враховуючи (14) можна записати

$$M\bar{v} \cong \sum_{i=1}^{m_1} a_i M\bar{\varphi}_i \cong \sum_{i=1}^{m_1} \frac{a_i}{\omega_i^2} K\bar{\varphi}_i. \tag{16}$$

Таким чином, виходячи із процедури обчислення $K\bar{\varphi}_i$ $(i=1,2,...,m_1)$, можна підрахувати вектор $M\bar{v}$.

Аналогічно будується алгоритм обчислення векторів $K_{G_1}\bar{v}$ та $K_{G_2}\bar{v}$ тільки замість процедури аналізу власних коливань застосовується процедура розв'язку задачі статичної стійкості. Спочатку розглядається алгоритм обчислення вектора $K_{G_1}\bar{v}$. Для системи формулюється задача стійкості

$$(K+\lambda K_{G_1})\bar{\psi}=0. \qquad (17)$$

Нехай $\lambda_1,\lambda_2,...,\lambda_{m_2}$ - сукупність критичних значень задачі (17), $\bar{\psi}_1,\bar{\psi}_2,...,\bar{\psi}_{m_2}$ - відповідні форми втрати стійкості. Внаслідок виконаних вище припущень відносно властивостей матриць K та K_{G_1} ці вектори ортогональні в метриці, що визначається матрицею K_{G_1}, і відповідно матрицею K

$$\begin{aligned}\bar{\psi}_j^{\,T}K_{G_1}\bar{\psi}_i&=0,\\ \bar{\psi}_j^{\,T}K\bar{\psi}_i&=0.\end{aligned}\qquad (i\neq j)\,. \qquad (18)$$

За допомогою підмножини форм втрати стійкості $\{\bar{\psi}_i\}_{i=1}^{m_2}$ наближено поле переміщень $\bar{v}$ представляється у вигляді

$$\bar{v}\cong\sum_{i=1}^{m_2}b_i\bar{\psi}_i. \qquad (19)$$

Аналогічно (16) можна записати, що вектор

$$K_{G_1}\bar{v}\cong\sum_{i=1}^{m_2}-\frac{b_i}{\lambda_i}K\bar{\psi}_i\,, \qquad (20)$$

де

$$b_i=\frac{\bar{\psi}_i^{\,T}K\bar{v}}{\bar{\psi}_i^{\,T}K\bar{\psi}_i}. \qquad (21)$$

Таким чином задача визначення вектора $K_{G_1}\bar{v}$ вирішена.

Так само визначається вектор $K_{G_2}\bar{v}$. Розглядається задача стійкості

$$(K+\mu K_{G_2})\bar{\chi}=0\,. \qquad (22)$$

Нехай $\mu_1, \mu_2, ..., \mu_{m_3}$ - сукупність критичних значень задачі (22), $\overline{\chi}_1, \overline{\chi}_2, ..., \overline{\chi}_{m_3}$ - відповідні ортогональні в метриці матриці жорсткості форми втрати стійкості.

Сукупність векторів $\{\overline{\chi}_i\}_{i=1}^{m_3}$ є базисом в просторі E_n, який задовольняє умовам

$$\begin{aligned} \overline{\chi}_j^{\,T} K_{G_2} \overline{\chi}_i &= 0, \\ \overline{\chi}_j^{\,T} K \overline{\chi}_i &= 0. \end{aligned} \qquad (i \neq j)\,. \tag{23}$$

За допомогою підмножини векторів $\overline{\chi}_i$ $(i = 1,2,...,m_3)$ аналогічно (13) поле переміщень $\overline{v}$ можна наближено представити у вигляді

$$\overline{v} \cong \sum_{i=1}^{m_3} c_i \overline{\chi}_i\,, \tag{24}$$

де

$$c_i = \frac{\overline{\chi}_i^T K \overline{v}}{\overline{\chi}_i^T K \overline{\chi}_i}. \tag{25}$$

Аналогічно (20) вектор $K_{G_2}\overline{v}$ можна наближено представити у вигляді

$$K_{G_2}\overline{v} \cong \sum_{i=1}^{m_3} c_i K_{G_2} \overline{\chi}_i \cong \sum_{i=1}^{m_3} -\frac{c_i}{\mu_i} K \overline{\chi}_i. \tag{26}$$

Таким чином для довільного поля переміщень $\overline{v}$ побудовані алгоритми апроксимації векторів $M\overline{v}, K_{G_1}\overline{v}$ та $K_{G_2}\overline{v}$ за допомогою процедури обчислення реакції $K\overline{v}$ та процедури розв’язку відповідних узагальнених задач на власні значення.

Для визначення вектора $C\overline{v}$ необхідно зробити додаткові припущення про структуру матриці демпфірування C.

Далі розглядається матриця демпфірування C, яка представлена у формі Релея:

$$C = d_0 M + d_1 K\,, \tag{27}$$

де d_0 та d_1 - довільні коефіцієнти пропорційності. В силу (16)

$$C\overline{v} \cong d_0 \sum_{i=1}^{m_1} \frac{a_i}{\omega_i^2} K \overline{\varphi}_i + d_1 K \overline{v}. \tag{28}$$

Тепер, коли для довільного поля переміщень $\bar{v}$ сформульовані обчислювальні процедури для апроксимації векторів $M\bar{v}, C\bar{v}, K_{G_1}\bar{v}$ та $K_{G_2}\bar{v}$ можна перейти до побудови розрахункової динамічної моделі (6). Виходячи з представлень (16), (20), (26) та (28), можна записати представлення для матриць $MV, CV, KV, K_{G_1}V, K_{G_2}V$, що входять до формул (7), (8), (10), (11), та підрахувати апроксимації редукованих матриць мас M^*, демпфірування C^*, жорсткості K^*, геометричної жорсткості $K^*_{G_1}$ та $K^*_{G_2}$.

Приймається, що підмножина векторів $\{\bar{\varphi}_i\}_{i=1}^{m_1}$, $\{\bar{\psi}_i\}_{i=1}^{m_2}$ та $\{\bar{\chi}_i\}_{i=1}^{m_3}$ мають однакову розмірність m, тобто $m_1 = m_2 = m_3 = m$. Використовуючи (16), (20), (26), (28) та в силу (14), (21), (25) , можна записати

$$MV = K\Phi\Omega^{-1}\Phi^T KV, \tag{29}$$

$$CV = d_0 K\Phi\Omega^{-1}\Phi^T KV + d_1 KV, \tag{30}$$

$$K_{G_1}V = K\Psi\Lambda^{-1}\Psi^T KV, \tag{31}$$

$$K_{G_2}V = KX\Theta^{-1}X^T KV. \tag{32}$$

де матриці Φ, Ψ та X розмірністю $n \times m$ визначаються співвідношеннями

$$\Phi = (\bar{\varphi}_1, \bar{\varphi}_2, ..., \bar{\varphi}_m), \tag{33}$$

$$\Psi = (\bar{\psi}_1, \bar{\psi}_2, ..., \bar{\psi}_m), \tag{34}$$

$$X = (\bar{\chi}_1, \chi_2, ..., \bar{\chi}_m), \tag{35}$$

а діагональні матриці $\Omega^{-1}, \Lambda^{-1}, \Theta^{-1}$ - співвідношеннями

$$\Omega^{-1} = diag(\frac{1}{\omega_1^2}, \frac{1}{\omega_2^2}, ..., \frac{1}{\omega_m^2}), \tag{36}$$

$$\Lambda^{-1} = diag(-\frac{1}{\lambda_1}, -\frac{1}{\lambda_2}, ..., -\frac{1}{\lambda_m}), \tag{37}$$

$$\Theta^{-1} = diag(-\frac{1}{\mu_1}, -\frac{1}{\mu_2}, ..., -\frac{1}{\mu_m}). \tag{38}$$

Редуковані матриці мас M^*, демпфірування C^*, жорсткості K^*, геометричної жорсткості $K^*_{G_1}$ та $K^*_{G_2}$ обчислюються за формулами

$$M^* = V^T K \Phi \Omega^{-1} \Phi^T K V, \tag{39}$$

$$CV = d_0 V^T K \Phi \Omega^{-1} \Phi^T K V + d_1 V^T K V = d_0 M^* + d_1 K^*, \tag{40}$$

$$K^*_{G_1} = V^T K \Psi \Lambda^{-1} \Psi^T K V, \tag{41}$$

$$K^*_{G_2} = V^T K X \Theta^{-1} X^T K V. \tag{42}$$

Таким чином, співвідношення (9), (39)-(42) дозволяють визначити усі коефіцієнти редукованої моделі (6).

У роботі розглядаються задачі редукування рівнянь параметричних коливань балки з різними граничними умовами та пологої арки від дії відповідних навантажень. Побудова редукованих моделей відбувається за допомогою обчислювального програмного комплексу NASTRAN на основі пре/постпроцесора FEMAP, що є один із найбільш вдалих засобів підготовки даних та обробки результатів скінченноелементного аналізу конструкцій в середовищі Windows [6]. FEMAP дозволяє записувати інформацію про вхідні дані і результати розрахунку в своєму текстовому нейтральному файлі, де вони зберігаються в компактному вигляді в форматі бінарного файла. Формат нейтрального файла дозволяє застосовувати користувачам свої інтерфейси для стикування з FEMAP.

Побудова редукованих моделей виконується аналогічно алгоритму, який наведений у роботі. Формується модель конструкції. Задаються її геометричні та механічні характеристики. Спочатку виконується розрахунок конструкції на вільні коливання. В результаті отримуються частоти та форми власних коливань, які записуються в нейтральний файл, де вони зберігаються в окремому блоці. Далі вводяться жорсткі в'язі, що перешкоджають переміщенням в усіх вузлах, та задаються переміщення вузлів, які відповідають формам власних коливань. Для кожної форми $\overline{\varphi}_i$ виконується статичний розрахунок конструкції і визначається відповідна реакція $K\overline{\varphi}_i$. Ці дані також записуються в нейтральний файл в окремий блок. Далі виконується розрахунок на стійкість від дії відповідного навантаження. В результаті отримуються критичні значення навантаження та форми втрати стійкості, які записуються у нейтральний файл. Далі формується блок навантажень на всі вузли конструкції, значення яких є формами втрати стійкості, та також вводяться жорсткі в'язі, які б перешкоджали переміщенням в усіх вузлах конструкції. Для кожної форми $\overline{\psi}_i$ виконується статичний розрахунок конструкції і визначається відповідна реакція $K\overline{\psi}_i$.

Редуковані матриці мас M^*, демпфірування C^*, жорсткості K^*, геометричної жорсткості $K^*_{G_1}$ та $K^*_{G_2}$ обчислюються за формулами (9),(39)-(42) за допомогою інформації, яка зберігається в нейтральному файлі пре/постпроцесора FEMAP.

Далі наводяться результати побудови редукованої моделі параметричних коливань балки з різними граничними умовами від дії повздовжньої сили. Конструкція балки та її скінченноелементна модель представлена на рисунках 1а, 2а та 1б, 2б відповідно.

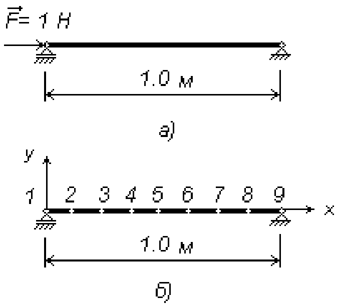

Рис. 1

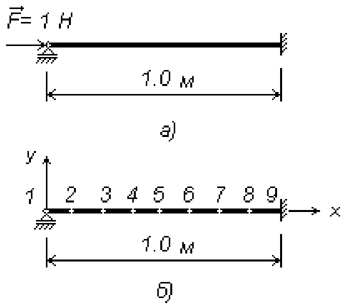

Рис. 2

Геометричні та механічні характеристики балки приймалися такими: $F = 0.0005\,\text{м}^2$, $I_z = 1.0416\,\text{E-07}\,\text{м}^4$, $I_y = 4.1666\,\text{E-09}\text{м}^4$, $J = 1.4609\,\text{E-08}\,\text{м}^4$, $E = 2.06\,\text{E11}$ Па, $G = 0.762\,\text{E11}$ Па, $\eta = 0.3$, $\rho = 7800$ кг/м^3.

Для двох балок виконані розрахунки на вільні коливання. Отримані три перші частоти коливань $\omega_1, \omega_2, \omega_3$ і відповідні форми власних коливань $\overline{\varphi}_1, \overline{\varphi}_2, \overline{\varphi}_3$. Для кожної форми виконаний статичний розрахунок конструкції і визначена відповідна реакція $K\overline{\varphi}_1, K\overline{\varphi}_2, K\overline{\varphi}_3$. Матриця власних форм нормована по матриці мас, тобто $\overline{\varphi}_i^{\,T} M \overline{\varphi}_i = E,$ де $E = diag(1,1,1).$ Тому після обчислення редукована матриця жорсткості отримана у вигляді діагональної матриці $K^* = diag(\omega_1^2, \omega_2^2, \omega_3^2).$ Далі виконані розрахунки на стійкість від повздовжньої сили $F = 1\,\text{Н}$ (рис. 1, 2). Отримані критичні значення навантаження $\lambda_1, \lambda_2, \lambda_3$ і відповідні форми втрати стійкості $\overline{\psi}_1, \overline{\psi}_2, \overline{\psi}_3$. Для кожної форми виконаний статичний розрахунок конструкції і визначена відповідна реакція

$K\overline{\psi}_1, K\overline{\psi}_2, K\overline{\psi}_3$. Після обчислення редукована матриця геометричної жорсткості $K^*_{G_1}$ отримана у вигляді діагональної матриці $K^*_{G_1} = diag(-\lambda_1, -\lambda_2, -\lambda_3)$. Для балки, що представлена на рис. 1, результати чисельних розрахунку порівнювались з аналітичними.

Частоти власних коливань обчислювались за формулою

$$\omega_k = \frac{\pi^2 k^2}{l^2}\left(\frac{EI_y}{\rho F}\right)^{1/2}, \ (k = 1, 2, 3).$$

Критичні значення навантаження визначалися таким чином

$$\lambda_k = \frac{k^2 \pi^2 EI_y}{l^2}, \ (k = 1, 2, 3).$$

Результати розрахунків наведені в таблиці 1.

Також в роботі побудована редукована модель параметричних коливань пологої арки від дії зовнішнього розподіленного тиску (рис. 3).

Геометричні та механічні характеристики арки приймалися такими: $F = 0.0005\,\text{м}^2$, β=π/5 рад, R=0,2 м, q=1 Н/м^2, $I_z = 4.1666\,\text{E-09}\,\text{м}^4$, $I_y = 1.0416\,\text{E-07}\,\text{м}^4$, $J = 1.4609\,\text{E-08}\,м^4$, $E = 2.06\,\text{E11}$ Па, $G = 0.762\,\text{E11}$ Па, $\eta = 0.3$, $\rho = 7800$ кг/м^3.

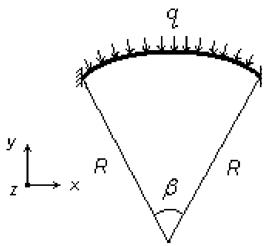

Рис. 3

Розрахунок виконаний згідно наведеному вище алгоритму. Результати розрахунку представлені в таблиці 1.

Таблиця 1

Конструкції		Частоти власних коливань, Гц			Критичні навантаження, Н		
		ω_1	ω_2	ω_3	λ_1	λ_2	λ_3
Балка (рис.1)	NASTRAN	22.958	91.772	114.458	8223.552	32886.14	74055.86
	Аналіт.	22.859	91.507	114.856	8288.745	33154.98	74598.71
Балка (рис. 2)		35.857	116.068	177.814	16819.88	49719.26	99241.70
Арка		4880.06	5143.40	9454.49	5790367.	6015280.	6334961.

1. *Болотин В.В.* Динамическая устойчивость упругих систем. - М.: Гостехиздат, 1956 -600 с.
2. Якубович В.А., Старжинский В.М. Линейные дифференциальные уравнения с периодическими коэффициентами и их приложения. М.: Наука, 1972 - 718 с.
3. Вибрации в технике: Справочник. В 6-ти т./Ред. совет: В.Н. Челомей (пред.). – М.: Машиностроение, 1978-Т. 1. Колебания линейных систем /Под ред. В.В. Болотина. 1978. 352 с., ил.
4. *Болотин В.В.* Случайные колебания упругих систем. - М.: Наука, 1979 - 336 с.
5. *Дехтярюк Є.С., Лук'янченко О.О., Отрашевська В.В.* Динамічна стійкість пружних систем при комбінованому стохастичному навантаженні.//Опір матеріалів і теорія споруд. К.: КНУБА. – 2003. -№72.- с.51-59.
6. *Шимкович Д.Г.* Расчет конструкций в MSC/NASTRAN for Windows. - М.: ДМК Пресс, 2001.- 448 с.

Матеріал надійшов до редакції 19.04.04.